

Anette Øster

Læs !les Läs

*Læsevaner og børnebogskampagner
i Norden*

ROSKILDE UNIVERSITETSFORLAG
center for børnelitteratur

Læs !les Läs

Læsevaner og børnebogskampagner i Norden

Anette Øster

Læs !les Läs

Læsevaner og børnebogs-kampagner i Norden

Roskilde Universitetsforlag

Anette Øster

Læs !les Læs. Læsevaner og børnebøgs-kampagner i Norden

1. udgave 2004

© Roskilde Universitetsforlag, 2004

Forsideillustration: Karen Thyssen

Omslag: Torben Lundsted

Sats: Samfundslitteratur

Tryk: Narayana Press, Gylling

ISBN 978-87-7867-949-9

Læs !les Læs. Læsevaner og børnebøgs-kampagner i Norden

indgår i Center for Børnelitteraturs skriftserie, hvori der udgives bøger og småskrifter med nyt fra børnelitteraturforskningen.

Center for Børnelitteratur er et forskningscenter, oprettet i 1998 og placeret på Danmarks Pædagogiske Universitet i København. Centerets opgaver er ud over at forske i børnelitteratur: a) formidling af forskning bl.a. på seminarer og konferencer, gennem undervisning, bl.a. på skolebibliotekaruddannelsen, og gennem skriftserien, b) at passe Danmarks Pædagogiske Biblioteks store samling af børnelitteratur og teoretisk litteratur om børnelitteratur gennem indkøb, katalogisering og vejledning af brugerne og c) at drive en forfatterskole for børnelitteratur. Centerets konstituerede leder er Nina Christensen.

Center for Børnelitteratur, Danmarks Pædagogiske Universitet, Emdrupvej 101, DK-2400 København NV. Indgang B8 fra parkeringspladsen, tlf. 88 88 93 70, fax: 88 88 93 95, e-post: cfb@dpu.dk, hjemmeside: www.cfb.dk, åbningstider: mandag-torsdag 10-16, fredag 10-14, lukket mellem jul og nytår og i juli.

Roskilde Universitetsforlag

Rosenørns Allé 9

1970 Frederiksberg C

Tlf. 38 15 38 80

Fax: 35 35 78 22

slforlag@sl.cbs.dk

www.samfundslitteratur.dk

Alle rettigheder forbeholdes.

Kopiering fra denne bog må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med COPY-DAN, og kun inden for de i aftalen nævnte rammer.

Undtaget herfra er korte uddrag til anmeldelse.

Indhold

Forord	9
Indledning	11

DEL 1: Nordiske børn og unges læsning i fritiden	15
---	----

I: Omfanget af danske børn og unges læsning i fritiden	20
Hvor ofte?	21
De 9-12-åriges fritidslæsning	21
De 14-15-åriges fritidslæsning	23
De 9-12-åriges fritidslæsning i forhold til de 14-15-åriges	24
Tidligere undersøgelser af danske børns læsevaner	26
Læsefærdighed	28
Højtlesning i hjemmet	30
Ændrede læsevaner	31
Hvorfor læser de 14-15-årige mere eller mindre, end da de var 10-11 år?	32
Konklusion vedrørende omfanget af børn og unges læsning	37
De 9-12-årige	37
De 14-15-årige	38
Læste bøger	41
Hvad læser de 9-15-årige?	43
Pigernes læsning	43
De 9-12-årige pigers favoritter	49
Drengenes læsning	52
De 9-12-årige drenges favoritter	60

Konklusion angående læsningens art 63

De 9-12-åriges læsning 63

De 14-15-åriges læsning 65

II: Omfanget af norske børn og unges læsning i fritiden 67

Hvor ofte? 67

Læsefærdighed 71

Deltagelse i læsekampagner 73

Højtlesning i hjemmet 74

Ændrede læsevaner 77

Hvorfor læser de 12-15-årige mere eller
mindre, end da de var 10-11 år? 78

Konklusion vedrørende omfanget af børn og unges læsning 82

Læste bøger 83

De bedste bøger 85

Pigernes favoritter 86

Drengenes favoritter 91

Konklusion angående læsningens art 95

III: Omfanget af svenske børn og unges læsning i fritiden 97

Hvor ofte? 97

Læsefærdighed 101

Deltagelse i læsekampagner 103

Højtlesning i hjemmet 105

Ændrede læsevaner 107

Hvorfor læser de 13-15-årige mere eller mindre,
end da de var 10-11 år? 107

Konklusion vedrørende omfanget af børn og unges læsning 110

Læste bøger 111

De bedste bøger 113

Pigernes favoritter	114
Drengenes favoritter	118
Konklusion angående læsningens art	122
IV: Forskelle og ligheder mellem danske, norske og svenske børn og unges fritidslæsning	123
Læsningens omfang	123
Læsningens art	127
DEL 2: Børnebogsfestivaler og læsekampagner i Danmark, Norge og Sverige	131
<hr/>	
Danmark	133
Historisk rids	133
Øvrige initiativer i bogens og læsningens tjeneste	138
Fokusskifte fra bog til læsning	141
Norge	143
Sverige	149
Generel sammenfatning om festivalerne og status anno 2003	152
Fremtidsperspektiv – nogle refleksioner	153
Stof til eftertanke	154
English summary	155
Noter	165
Litteratur	167
Henvisninger	169
Danmark	169
Norge	169
Sverige	169

Bilag	171
Bilag 1: De anvendte spørgeskemaer	173
Spørgeskema, undersøgelsen 2000	173
Spørgeskema, undersøgelsen 2001	174
Spørgeskema, undersøgelsen 2003	175
Bilag 2: De unges forklaringer på omfanget af deres læsning	177
Danmark	177
De danske 14-15-åriges forklaringer på ændrede læsevaner	177
Norge	199
De norske 12-15-åriges forklaringer på ændrede læsevaner	199
Sverige	228
De svenske 13-15-åriges forklaringer på ændrede læsevaner	228

Forord

Center for Børnelitteratur gennemførte i januar 2000 en undersøgelse af de 9-12-åriges læsevaner, en undersøgelse der i januar 2001 blev fulgt op af en undersøgelse af de 14-15-åriges læsevaner. De to undersøgelser primære formål var at se på læsningens omfang, læsningens art og på hvordan børn og unges læsevaner ændres med alderen.

I januar/februar 2003 gennemførte Center for Børnelitteratur en tilsvarende undersøgelse af de norske og svenske børns læsevaner. Denne undersøgelse havde samme målsætning som de danske, men skulle tillige bruges til at se på forskelle og ligheder de tre nordiske lande imellem. Dertil har det været hensigten at se på, hvilke initiativer de tre lande gennem de seneste år har taget til fremme af bøger og læsning. Det har altså været hensigten at se på, hvilke indsatsområder der er blevet prioriteret og hvordan.

Det skal understreges, at nærværende bog er en rapportering af undersøgelsen og ikke en afhandling. Fremstillingen er derfor i højere grad en nøgtern fremlæggelse af nogle resultater og tiltag (læsekampagner, litteraturfestivaler etc.) end en teoretisk-analytisk eller direkte debatterende fremstilling. Dog vil der i den afsluttende vurdering blive opstillet en række spørgsmål til videre debat angående fremtidens tiltag og evt. samarbejdsmuligheder de nordiske lande imellem.

Undersøgelsen er blevet gennemført med støtte fra NordBok, Nordisk Litteratur- og Bibliotekskomiteé, under Nordisk Ministerråd. Svenska barnboksinstitutet og Norsk barnbokinstitutt har indgået som samarbejdspartnere.

En særlig tak skylder jeg Inger Nordberg (Sverige) og Marianne Lillesvangstu (Norge) for hjælp med at finde og kontakte de deltagende skoler. Anna Wendel, Svenska barneboksinstitutet, og Marie Fre-

deriksen, Center for Børnelitteratur, for hjælp med bibliotekssøgninger m.v., Signe Weinreich, Center for Børnelitteratur, for hjælp med diverse registreringer og André Torre, Danmarks Pædagogiske Universitet, for hjælp til diverse udregninger. Og sidst, men ikke mindst, en stor tak til de deltagende skoler.

Anette Øster
Center for Børnelitteratur
2004

Til Torben Weinreich

Indledning

Såvel internationale som nationale undersøgelser har op igennem 1990'erne sat spørgsmålstegn ved børns læsefærdigheder. Hvor de svenske børn har klaret sig fint i diverse undersøgelser – eksempelvis PISA-undersøgelsen [\[1\]](#) – har det straks set værre ud for de norske og danske børn, som sammenlignet med de svenske og finske har haltet bagefter. Det øgede medieudbud har fået mange til at sætte spørgsmålstegn ved, om børn og unge overhovedet læser i deres fritid nu, hvor der er så mange andre muligheder. Er børn blevet bogdroppere?

Oplysningerne om børn og unges manglende læsefærdighed har ført til mange lokale såvel som nationale initiativer, ikke kun i Danmark, men over hele verden. I denne rapport vil fokus imidlertid være på de nordiske lande, dels fordi alt andet ville blive for omfattende i denne sammenhæng, dels fordi de tre lande har så mange fællestræk, at der kan være en pointe i at undersøge eventuelle samarbejdsmuligheder.

I Norge og Sverige, hvor man, som i Danmark, gør, hvad man kan for at styrke børn og unges læsevaner, har fokuset primært været på selve læseundervisningen. Hvilket bl.a. har ført til, at man i Danmark, med udgangspunkt i erfaringer fra Sverige, har diskuteret, hvorvidt undervisningen så småt skal påbegyndes allerede i børnehaven. I skrivende stund diskuteres det, hvorvidt man skal have læreplaner i de danske børnehaver. I Sverige har man flere steder med succes gennemført læsefremmende aktiviteter med børn i førskolealderen.

Der sættes stadig spørgsmålstegn angående bogens fremtid. Den omtales ofte, som var den en truet dyreart. En trusselstænkning, som rapportens anden del – om børnebogs-kampagner – vil vise, dominere – især de tidlige kampagner for den gode bog. Det vil med andre ord

sige, at diverse tiltag til dels bundet i frygten for manglende læsefærdigheder blandt børn og unge, dels i frygten for bogens fremtid. Det er med denne rapport imidlertid ikke hensigten at udarbejde et forsvarsmanifest for bogen, ej heller at se på børn og unges læsefærdigheder, men at se på hvor meget der læses i fritiden i de nordiske lande og hvilke initiativer, der er blevet taget til fremme for læsningen og den gode historie, og hvilket fokus der har domineret diverse tiltag og prioriteringer i Danmark, Norge og Sverige de seneste år.

Motivationen for projektet har været, at jeg i 2002 var projektleder for *Den gode historie – på tværs* (en børne- og ungdomslitteraturfestival der løb af stablen i Danmark fra 30. september til 13. oktober 2002 med de 10-16-årige som primær målgruppe), samt at jeg i forbindelse med mit arbejde på Center for Børnelitteratur har været med til at gennemføre to undersøgelser af børn og unges læsevaner i deres fritid. Jeg fandt, at det kunne være interessant også at undersøge de norske og svenske børn og unges læsevaner og at sætte resultatet i forhold til hvilke læsefremmende initiativer, der er blevet taget i det pågældende land, for ad den vej at se på forskelle og ligheder de tre lande imellem og for at undersøge, om der evt. ville være grundlag for en fælles nordisk indsats. Eksempelvis en nordisk *Den gode historie*-festival.

Der er i Danmark, såvel som i Norge og Sverige, gennemført en række undersøgelser af børn og unges læse- og medievaner. Problemet med mange af undersøgelserne er, at der ikke stilles de samme spørgsmål, hvorfor det kan være vanskeligt at sammenligne de forskellige undersøgelser med hinanden. I Sverige udarbejder man hvert andet år *Barnbarometern*, hvis oplysninger bygger på telefoninterview. I forbindelse med *Barnbarometern* er man ikke kun interesseret i børn og unges læsevaner, men i børn og unges kultur- og medievaner generelt. I Danmark har Kirsten Drotner medvirket i en europæisk undersøgelse af børn og unges medievaner, den danske del af undersøgelsen er rapporteret i *Medier for fremtiden* (2001); Torben Fridberg har i flere sammenhænge set på børn og unges fritidsaktiviteter, senest rapporteret i *Skolebørns fritidsaktiviteter – Kultur og fritidsaktivitetsundersøgelsen 1998* (1999). I de to rapporter er fritidslæsningen kun en lille del af